

AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ÉS A TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK HATÁSA A PIACGAZDASÁGOK REGIONÁLIS POLITIKÁJÁRA

(The influence of European integration and regional cooperation on the regional policy of market economies)

HORVÁTH GYULA

Bevezetés

A 70-es évtizedben a fejlett ipari államokban a tömegtermelésen nyugvó monopolista felhalmozás növekedési szakaszát a differenciált piac erőteljes szerepére építő decentralizált gazdasági fejlődés szakasza váltotta fel. A fejlődés korábbi húzóerejének, a nyersanyagigényes iparnak csökkent a szerepe, a térben sokkal mozgékonyabb és az újfajta telepítési kívánalmakat támastó szolgáltatásokban dolgozók száma meghaladja azokat, akiket a hagyományos termelőfolyamatokban alkalmaznak.

A fordista nagyüzem helyett a kis- és középüzemekre építő új gazdasági paradigma érezhető hatást gyakorolt a regionális politika fejlődésére is. A kialakult konszenzusok felbomlottak. A központi kormányok gazdaságpolitikájának homlokterébe a gazdasági szerkezetváltozás került. A központi költségvetés szűkítése, a favorizált új gazdasági ágazatok (a tercier és a kvaterner szektor) átértékelésre kényszerítették a tradicionális regionális politikát. A hagyományos megoldások (magasfokú állami szerepvállalás, centralizált regionális politika, felülről-lefelé irányuló ösztönzési rendszer, tőkeberuházások stb.) elveszítették korábbi gazdasági és politikai motívumaikat, új regionális stratégiák körvonalai bontakoztak ki. Nem véletlen, hogy a 70—80-as évtized fordulóján szinte valamennyi nyugat-európai ország új területfejlesztési jogszabályt alkotott, vagy jelentősen módosította korábbi törvényeit.

A gazdasági korszakváltáshoz igazodó nemzeti regionális politikai változásokkal párhuzamosan zajlott az Európai Közösség regionális politikájának megújítása. Az új stratégia kialakítása részben a tagállamok koncepciói összehangolásának az igényéből fakadt, részben pedig a Közösség bővülésével kiéleződött regionális differenciák mérsékléséhez nyújtott programot és eszközöket.

Ezen közben változott a nyugat-európai országok területi-hatalmi struktúrája is. A gazdasági decentralizáció politikai megnyilvánulása a központi államhatalom és a regionális-helyi kormányzatok közötti új munkamegosztás kialakulása volt. A jogosítványaikban megerősödött regionális kormányzatok részben arra váltak alkalmassá, hogy az új nemzeti regionális politikában aktív kezdeményezőként léphessenek fel, részben pedig az Európai Közösség reformtörekvéseinek térbeli bázisaivá válhassanak 1992 után.

Véleményem szerint a következő évtizedben a fejlett európai társadalmak regionális politikája a „rugalmas” felhalmozás post-fordista gazdaságpolitikájának, a Közös Piac regionális stra-

tégiájának és a decentralizált hatalomgyakorlásnak, a regionalizmusnak a metszéspontjában fejlődik majd.

Tanulmányomban e két utóbbi komponens elemzésével foglalkozom.

Regionális különbségek a Közösségben

A Nyugat-Európa legfejlettebb államaiból alakult Európai Közösségben — a határok bővülésével, a tagországok számának gyarapodásával — a regionális különbségek integrációt befolyásoló szerepe fokozatosan erősödött. Míg korábban viszonylag homogén és földrajzilag nem túl távoli gazdasági terek egybeszervezése jelentette a területfejlesztési feladatot (az olasz Mezzogiorno, néhány francia és nyugatnémet rurális térség volt a regionális politika akcióterülete), a „Kilencek”, majd a „Tizenkettek” a regionális különbségek olyan méreteit produkálták, hogy a 70-es évek közepétől új regionális politikát és intézményrendszert kellett kidolgozni. A regionális politika a Közösség fontos feladatává vált, s ez tükröződik az alapokmányban is. Az 1957. évi Római Szerződés a preambulumban még csak általában tesz arról említést, hogy a tagállamoknak a gazdasági egység megteremtését és a harmonikus fejlesztést az egyes régiók közti különbségek mérséklésével, az elmaradott területek felzárkóztatásával kell összekapcsolni. Az 1987. évi Egységes Európai Okmány 130. cikkelye már részletesen kifejti a regionális politika főbb elveit és eszközeit:

- az egyes régiók közti eltérések, a megkésett fejlődésből fakadó esélykülönbségek mérséklése;
- ennek érdekében összehangolt nemzeti, közösségi gazdaságpolitika és strukturális eszközök kialakítása;
- a Regionális Fejlesztési Alap (a közösség 1975-ben létrehozott területfejlesztési intézménye) feladata, hogy megszüntesse a kirívó regionális aránytalanságokat, s elősegítse a fejlődésben elmaradt régiók felzárkóztatását, valamint a depressziós ipari körzetek újraélesztését;
- a Közösség különböző pénzügyi forrásainak koordinálása a hatékony regionális politika érdekében.

Görögország, Spanyolország és Portugália felvételével az EGK-ban a foglalkoztatottak száma és a hazai össztermék 13%-kal, a népességszám 18%-kal, a munkanélküliek száma 30%-kal, a közösség területe és agrárnépessége 36%-kal növekedett. A fejlődésben visszamaradt térségekben élő népesség aránya megduplázódott, a Tizenkettek lakosságának az egyötöde olyan körzetben él, ahol az egy főre jutó GDP a közösségi átlag (1985-ben 12 189 ECU) 75%-a alatt marad, egy újabb harmada pedig nem éri el az átlagot. A tagállamokon belüli területi különbségeket jelzi egyébként, hogy Dánia kivételével minden országban van átlag alatti jövedelmű körzet; Spanyolország, Portugália, Görögország és Írország valamennyi területi egysége ebbe a kategóriába tartozik (*1. táblázat*).

Tekintélyes aránytalanságok jellemzik a régiók foglalkoztatási viszonyait is. A Közös Piac 24 régiójában (ezekben él az össznépség 15,9%-a) a munkanélküliség az átlagot (1986-ban 10,8%) 50%-kal meghaladja. Magas — közösségi átlag feletti — munkanélküliséget mutató régiókban az EGK-népesség 40,1%-a él.

1. TÁBLÁZAT
A jövedelem szóródása az EGK-régiókban, 1985
(EGK - I2 = 100)
(Dispersion of incomes in EEC regions, 1985)

1. Tagállam	2. A legmagasabb egy főre jutó GDP-t bemutató körzet megnevezés		4. A legalacsonyabb körzet megnevezés		6. Országos átlag
	3. értéke		5. értéke		
NSZK	Hamburg ^{a)}	195,5	Lüneburg	79,3	120,6
Franciaország	Ile de France ^{b)}	159,4	Korzika	73,0	113,1
Olaszország	Valle d'Aosta ^{c)}	137,0	Calabria	54,4	91,4
Hollandia	Észak-Hollandia ^{d)}	121,4	Friesland	82,4	105,0
Belgium	Antwerpen megye	130,8	Hainaut	80,9	109,2
Luxemburg	—	—	—	—	128,3
Nagy-Britannia	Nagy London ^{e)}	155,1	Staffordshire	85,7	101,7
Írország	—	—	—	—	70,1
Dánia	Fővárosi régió	142,9	Keleti régió	111,6	125,0
Görögország	Anatolia Stereas	61,4	Trákia	43,2	56,6
Spanyolország	Baleári szigetek ^{f)}	97,5	Extremadura	46,6	77,4
Portugália	—	—	—	—	50,5
Összesen ^{g)}		140		60	

Forrás: Terza relazione periodica ... alapján saját számítások.

Megjegyzések: a) Második a darmstadt körzet (150,4)

b) Második Felső-Normandia (117,0)

c) Második Lombardia (119,0)

d) A groningeni körzet (237,4) kivételével, ahol a jövedelem kb. felét a földgázkitermelés adja.

e) Második Grampian (128,6)

f) Második a Baszkföld (95,6)

g) A legmagasabb és legalacsonyabb 25 régió átlaga

1. Member country

2. Name of region with highest GDP per capita

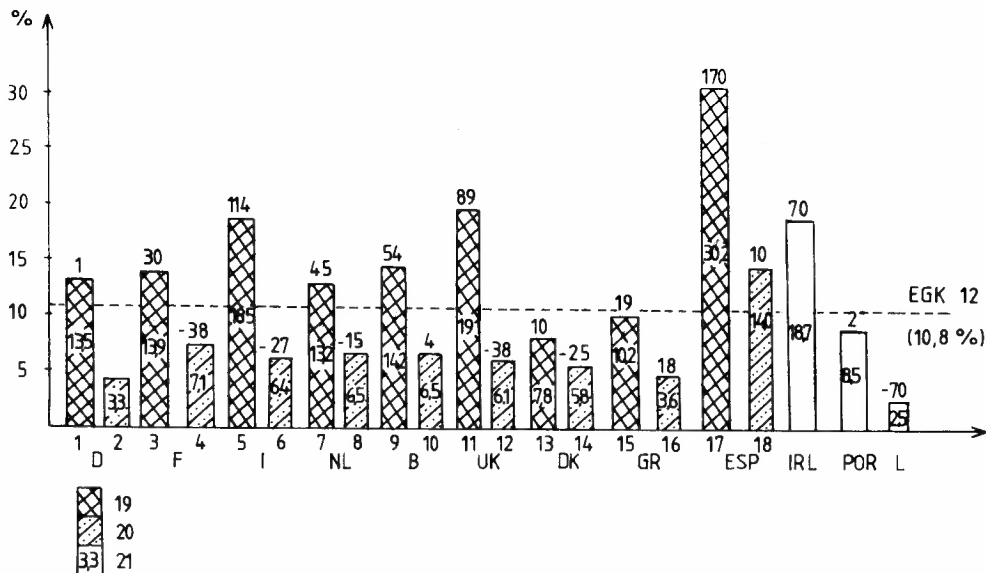
3. Value of region with highest GDP per capita

4. Name of region with lowest GDP per capita

5. Value of region with lowest GDP per capita

6. National average

A jövedelmi viszonyokhoz hasonlóan a legkedvezőtlenebb pozícióban a közösség mediterrán szárnya van. Spanyolország helyzete többszörösen is súlyos: nincs olyan tartomány, amely átlag alatti munkanélküliséget mutatna, itt található a Közös Piac legmagasabb munkanélküliségi rátájú régiója (Andalúziában közel 1 millió ember keres munkát), s különösen magas a fiatal korosztály munkanélküliségi mutatója (Spanyolországban minden második, Dél-Olaszországban minden harmadik 18–25 év közti fiatal munkanélküli). Görögország helyzete azért sajátos (tartományaiban a munkanélküliség nem éri el a közösségi átlagot), mert ebben az országban még nem indultak be jelentős szerkezetátalakítási programok, s a mezőgazdasági alul-foglalkoztatottság miatt kapunk „kedvező” értékeket (l. ábra).

I. ÁBRA

A munkanélküliség regionális szélső értékei az EGK országaiban, 1985
(Regional extreme values of unemployment in EEC countries, 1985)

1. Bréma, 2. Stuttgart, 3. Lanquedoc-Rousillon, 4. Elzász, 5. Basilicata, 6. Trentino-Alto Adige, 7. Groningen, 8. Zeeland, 9. Hainaut, 10. Nyugat-Flandria, 11. Merseyside, 12. Berkshire-Oxfordshire, 13. Keleti régió, 14. Fővárosi körzet, 15. Anatólia Stereas, 16. Trákia, 17. Andalúzia, 18. Galícia 19. A legmagasabb munkanélküliséget mutató terület. 20. A legalacsonyabb munkanélküliséget mutató terület. 21. A munkanélküliségi ráta változása 1981–1985(%)

A gazdasági teljesítőképesség és a foglalkoztatottság alakulását elsősorban a térségek gazdasági struktúrája határozza meg, a régiók belső szerkezeti adottságai lényeges eltéréseket mutatnak. Az iparilag fejlett tagországokban a posztindusztriális társadalom gazdasági szerkezete jellemzi a térségeket (a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 4-8% között mozog, s 50% körüli vagy afölötti a tercier ágazatokban dolgozók aránya), a dél-európai országokban (a Mezőgazdasági idő számításánál a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya még mindig meghatározó súlya van számos régióban. Spanyolország 17 tartománya közül 12-ben a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 20% fölött van (Galiciában 46,2%, Extremadurában 34,9%), Görögországban pedig három körzetben meghaladja az 50%-ot, és a dél-olasz régiókban is 20% feletti értékeket találunk.

E jövedelmi és válságfaktorok a fejlődőképességet csak részlegesen érzékeltek, a közös piaci regionális politikai gyakorlatban az ún. szintetikus indexet használják az egyes régiók teljesítőképességének a mérésére. (Az index számításának módját nem ismertetjük részletesen, csupán annyit jegyzünk meg, hogy az egy lakosra és az egy foglalkoztatottra jutó GDP 25–25%-os, a munkanélküliségi mutató — korrigálva a mezőgazdasági alulfoglalkoztatottsággal — 40%-os, és a prognosztizált új munkaerőszükséglet 10%-os súllyal szerepel a kalkulációban.) A szintetikus index alapján 1985-ben a Közösség tíz legelmaradottabb térsége a következő

volt (zárójelben az ország és az index értéke): Basilicata (I: 37,1), Calabria (I: 38,0), Andalúzia (ESP: 38,4), Extremadura (ESP: 38,9), Kanári szigetek (ESP: 45,7), Írország (47,8), Szardínia (I: 49,2), Castilla Mancha (ESP: 49,5), Molise (I: 50,6) és Murchia (ESP: 50,9). A legmagasabb értékeket az alábbi térségek mutatták: Darmstadti körzet (D: 172,8), Felső-Bajorország (D: 167,1), Stuttgarti körzet (D: 162,3), Ile de France (F: 154,7), Karlsruhei körzet (D: 152,9), Rajna-Hessen-Pfalz (D: 144,6), Luxemburg (142,8), Valle d'Aosta (I: 142,1), Nyugat-Berlin (D: 141,9), Fővárosi régió (DK: 141,8). A Közösség népességének 25,7%-a él olyan térségekben, amelyek szintetikus indexe a közösségi átlag 67%-a alatt van, és 16,8%-a olyan térségekben, ahol az index 67 és 100% között van. A legelső sávban (36 tartomány tartozik ide) van valamennyi spanyol, portugál és görög körzet, valamint mind a nyolc délolasz régió, s csak egyetlen északi körzet (Észak-Írország) található itt.

2. TÁBLÁZAT
A Közös Piac problematikus régiótípusai
(Problematic regions of EEC)

10. Régiótípus	11. A lehatárolás kritériuma	12. Népsűrűség fő/km ²	13. A foglalkoztatottak megoszlása, %			17. Munkanélküliségi ráta, %	18. A bruttó regionális termék	
			14. Primér	15. Szekunder	16. Tercier		19. egy lakosra	20. egy foglalkoztatottra
1. FEJLETLEN RÉGIÓ	Az egy főre jutó GDP	80	24,2	27,5	48,3	14,0	61	57
2. HANYATLÓ IPARI RÉGIÓ	Az ipari foglalkoztatottak és a munkanélküliek arányának kombinációja	199	—	—	—	14,6	95	—
3. AGRÁRTÉRSÉG	A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya	75	22,5	28,9	48,6	13,5	70	71
4. MEDITERRÁN RÉGIÓ	A mezőgazdasági végtermék több mint 50%-a meghatározott kertészeti termék	104	18,2	26,1	55,7	14,5	71	75
5. PROBLEMATIKUS NAGYVÁROSI ÖVEZET	A városi körzet 35%-a alacsony növekedést mutat	312	2,9	36,7	60,4	16,6	83	—
6. PERIFÉRIKUS RÉGIÓ	Szintetikus index a közösségi átlag 78%-a alatt van	85	18,0	30,5	51,4	14,5	74	74
7. SZIGETEK	Az elhelyezkedés	109	20,1	23,0	56,9	15,6	67	74
8. HATÁRMENTI RÉGIÓ	A tagállamok érintkező területei	113	—	—	—	11,7	99	—
9. EGK12 összesen		134	8,9	34,6	56,2	10,8	100	100

1. Underdeveloped region: GDP per capita	5. Problematic urban region: 35% of the urban region shows low increase	12. Population density (head/km ²)
2. Declining industrial region: combination of industrial employees and unemployed	6. Peripheric region: Synthetic index is below 78% of Community average	13. Distribution of employees, %
3. Agricultural region: Proportion of agricultural employees	7. Islands: Location	14. Primary
4. Mediterranean region: More than 50% of agricultural final products is certain horticultural products	8. Borderline regions: Frontier regions of the member countries	15. Secondary
	9. EEC 12 total	16. Tertiary
	10. Type of region	17. Unemployment rate
	11. Criteria of delineation	18. Gross regional product
		19. per inhabitant
		20. per employee
		21. in the EEC average

A Közösség regionális politikája azonban nem csupán a fejlődésben elmaradott térségeket vonta hatókörébe; a területi egységek tipizálása komplex társadalmi-gazdasági paraméterek alapján történt, ezért a problematikus régiók több típusával találkozhatunk (2. táblázat). Az egyes régiótípusok sokszor átfedik egymást, bizonyos régiók halmozottan hátrányos helyzetűnek tekinthetők (így például a leggyengébb teljesítőképességű régiók nagy részét az 1–3–4–6–8. típusba is besorolhatjuk). Az egyes típusok tagországokkénti elhelyezkedését mutatja a 3. táblázat.

3. TÁBLÁZAT
A problematikus régiótípusokban élő népesség aránya, %
(Proportion of people in problematic regions, %)

1. Tagország	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
2. NSZK	0,0	10,4	1,7	0,0	1,8	0,0	0,1	13,1
3. Franciaország	0,4	26,7	32,3	11,3	15,2	17,4	0,5	19,9
4. Olaszország	36,0	11,8	40,1	46,5	16,4	42,1	11,7	5,6
5. Hollandia	0,0	19,1	0,0	0,0	12,5	0,0	0,1	51,5
6. Belgium	0,0	42,1	0,0	0,0	14,1	0,0	0,0	77,5
7. Luxemburg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
8. Nagy-Britannia	0,0	45,2	0,0	0,0	28,5	15,2	0,4	2,8
9. Írország	100,0	8,5	100,0	0,0	40,0	100,0	0,3	11,5
10. Dánia	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,3	16,0	4,9
11. Görögország	100,0	0,0	57,7	92,4	..	100,0	14,7	0,0
12. Spanyolország	45,0	36,2	64,3	39,5	24,7	100,0	4,2	17,6
13. Portugália	100,0	0,0	100,0	0,0	..	100,0	5,0	22,3
14. Összesen	19,2	23,2	26,7	17,8	14,8	33,5	3,5	15,2

Forrás: Terza relazione periodica...

1. Member country	5. Holland	9. Ireland	13. Portugal
2. F.R.G.	6. Belgium	10. Denmark	14. Total
3. France	7. Luxembourg	11. Greece	
4. Italy	8. Great Britain	12. Spain	

A közös regionális politika eszközei

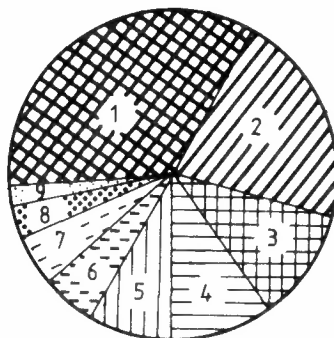
Az előbbiekben már említett regionális politikai célok megvalósítását az Európai Közösség külön pénzügyi alapjai szolgálják. A viszonylagos belső kiegyenlítetttség miatt, ahogy már jeleztük, kezdetben a közösségnek nem voltak elkülönített pénzügyi eszközei regionális politikai célokra. A területi feszültségek mérséklésére a strukturális alapok valamelyike (Európai Szociális Alap, Mezőgazdasági Tanácsadó és Szavatoló Alap), illetve az Európai Fejlesztési Bank vagy az Európai Szén- és Acélközösség nyújtott pénzügyi támogatást.

A regionális politikában bekövetkezett fordulat szervezeti következménye volt az Európai Regionális Fejlesztési Alap létrehozása 1975-ben. Az első három éves költségvetési periódusban

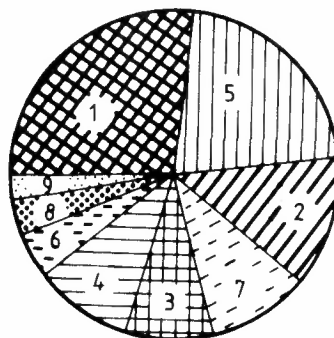
(1975–1977) 1 300 millió ECU, 1989-ben pedig egy esztendőre már 4 500 millió ECU állt az Alap rendelkezésére (a három strukturális alapból egyébként 1988-ban kb. 7 700 millió ECU-t fordítottak a területfejlesztés finanszírozására. A regionális politika súlyának növekedését mutatja, hogy ez a pénzügyi tétel 1978-ban az EGK-költségvetés 4,3%-át, 1983-ban 9,4%-át, 1988-ban 17,1%-át tette ki).

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap 1975–1988 között 24 400 millió ECU-t fordított kb. 41 ezer közösségi beruházás finanszírozására. E 14 esztendő alatt az Alap forrásaiból 900 ezer munkahely létesült Nyugat-Európában. A fejlesztések 84%-a infrastrukturális beruházás volt. A 2a. ábrán látható, hogy az Alapból a legnagyobb összegeket Olaszország és Nagy-Britannia használta fel ebben az időszakban, bár 1988-ban már Spanyolország a második legjobban támogatott ország (2b. ábra).

A)

B)

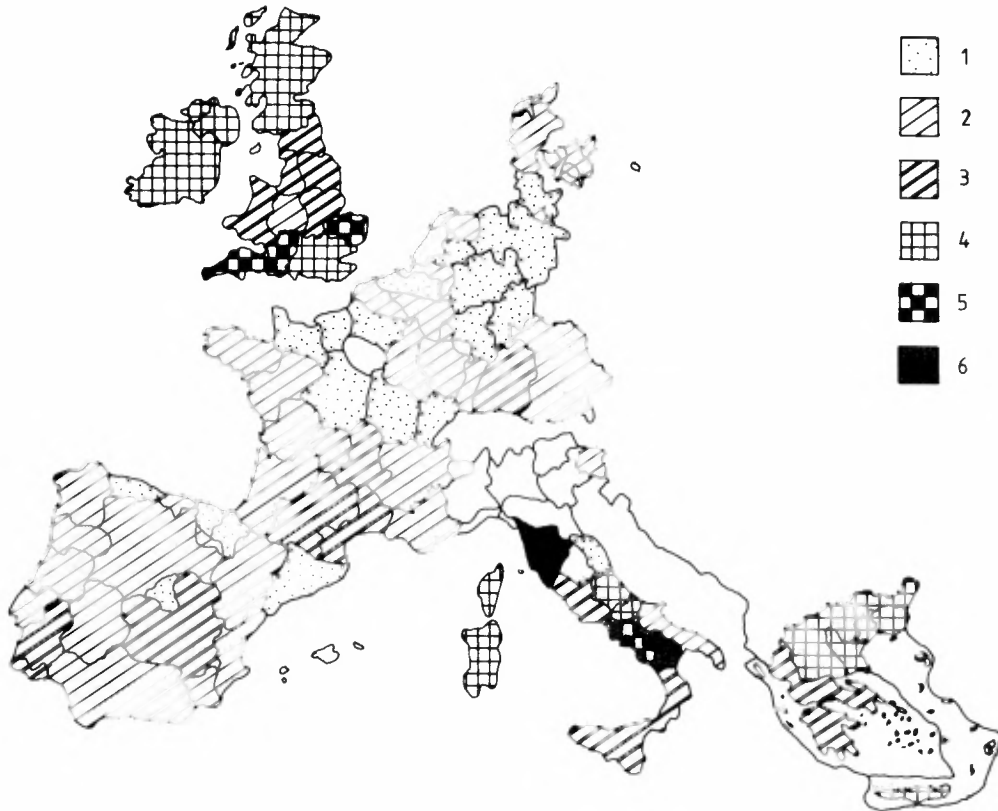

2. ÁBRA

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap felhasználása tagországoként (%)
(Use of European Regional Development Fund by member countries, %)

a) 1975–1988 b) 1988

A közösség legfejlettebb régióit leszámítva 1975–1988 között valamennyi körzet részesült Alap-támogatásban. A támogatást elnyert térségek lakóira fejenként 173 ECU jutott. Az olasz Toscana és Basilicata régió 1000 ECU feletti támogatásban részesültek, azonban az olasz Campania, Abruzzi, Molise, Calabria, Szardínia, a görög Kréta, Makedonia és Epirosz, valamint több brit régió viszont 300–1000 ECU támogatást kapott (3. ábra).

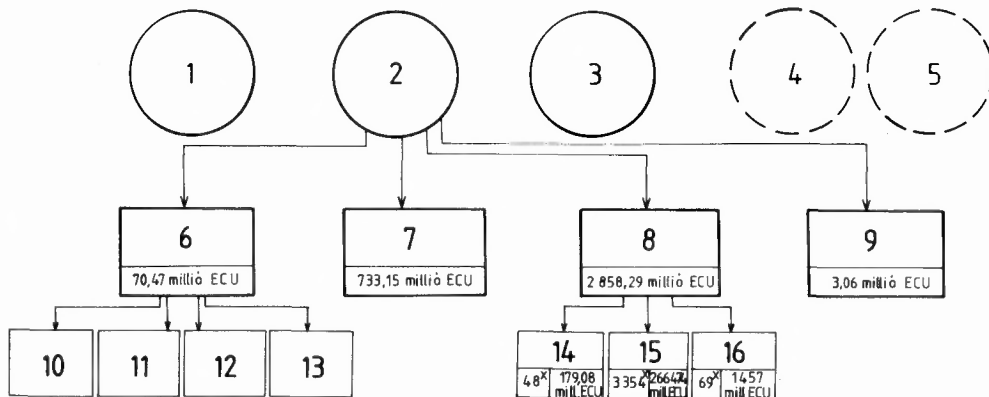
3. ÁBRA

*Az Európai Regionális Fejlesztési Alapból folyósított támogatások
egy lakosra jutó összege 1975–1988 között, ECU*

*(Per capita amount of subsidies granted from the European Regional Development
Fund between 1975–1988, ECU)*

- 1 = 1– 50
- 2 = 51– 150
- 3 = 151– 300
- 4 = 301– 500
- 5 = 501–1000
- 6 = 1001–

Az Alap támogatási programjai és az 1988. évi összegek a 4. ábrán láthatók.

4. ÁBRA

A regionális politika pénzügyi forrásai az EGK-ban, 1988
(Financial resources of regional policy in EEC, 1988)

- 1 = Európai Szociális Alap (European Social Fund)
- 2 = Európai Regionális Fejlesztési Alap (European Regional Development Fund)
- 3 = Európai Mezőgazdasági Tanácsadó és Szavatoló Alap (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
- 4 = Európai Szén- és Acélközösség (European Coal and Steel Community)
- 5 = Európai Fejlesztési Bank (European Development Bank)
- 6 = Közösségi programok (Community programs)
- 7 = Közösségi érdekeltsgű nemzeti programok (National programs with Community interest)
- 8 = EGK-projektek (EEC projects)
- 9 = Tanulmánytervek (Study drafts)
- 10 = Vaskohászati körzetek szerkezetátalakítása (Restructuring of iron and steel areas)
- 11 = Hajógyártási körzetek szerkezetátalakítása (Restructuring of shipbuilding regions)
- 12 = Telekommunikáció fejlesztése (Development of telecommunications)
- 13 = Helyi energetikai rendszerek fejlesztése (Development of local energetic systems)
- 14 = Ipar, szolgáltatás, kisipar (Industry, services, small-scale industry)
- 15 = Infrastruktúra (Infrastructure)
- 16 = Belső potenciál fejlesztése (Development of inner potentials)

Az Európai Egységkormányban rögzített regionális politikai célok, valamint a fejlesztési alapok hasznosításának tapasztalatai alapján — figyelembevéve az 1993-tól érvényes egységes piac követelményeit is — az Európai Közösség Tanácsa 1988. évi határozatában módosította a strukturális alapok, köztük az Európai Regionális Fejlesztési Alap, működésének alapelveit. Ennek célja elsősorban az volt, hogy létrejöhessen köztük a kellő összhang, és felhasználásuk módja célirányosabb legyen. Egyidejűleg döntött az Alap megduplázásáról is. Az előirányzat szerint 1991-ben 11,6 milliárd ECU, 1992-ben 12,9 milliárd ECU, 1993-ban 14,5 milliárd ECU fordítható területfejlesztési célokra. A reform első számú alapelve a pénzügyi eszközök problematikus régiókba való koncentrálása volt. (A 80-as évtized végére benyújtott támogatási pályázatok — nagy számuk miatt — már szinte áttekinthetetlenek voltak, 1988-ban a beérkezett 7 976 pályázatból 3 910-et fogadtak el.)

A határozat öt fejlesztési prioritást jelölt meg:

1. A fejlődésben megkésett területek (ahol az egy főre jutó bruttó regionális termék a közösségi átlag 75 %-a alatt van);
2. Az iparilag hanyatló régiók, határmenti területek, vagy egyéb fontos munkaerő-központok (ahol a munkanélküliségi ráta és az ipari foglalkoztatottak aránya a közösségi átlag felett van, és az ipari foglalkoztatottak száma folyamatosan csökken);
3. Tartósan magas munkanélküliséget mutató területek (ahol a 25 év feletti aktív népesség 12 hónapon túli munkanélkülisége a közösségi átlag feletti);
4. A 25 év alatti fiatalok munkához juttatásának elősegítése;
5. Az agrártérsegek fejlesztése
 - a mezőgazdasági termelési szerkezet átalakítása, az agrárpiacok fejlesztése,
 - a rurális övezetek fejlesztésének előmozdítása (ahol magas az agrárfoglalkoztatottak aránya, alacsonyak az agrártermelés jövedelmei és alacsony a térség egy főre jutó GDP-je is).

Az új strukturálpolitika célrendszerének második alapelve: a közös részvétel és együttműködés a támogatásban érintett terület szervei, a regionális folyamatok szereplői, a nemzeti kormányok és a közösség szervezetei között a fejlesztési akció valamennyi fázisában. Mivel a strukturális támogatások kiegészítő jellegűek, hatékonyságukat a térség szereplőinek együttműködése is befolyásolja. A harmadik alapelv a gazdaságpolitikai stratégiák helyi, regionális és nemzeti összehangolásának szükségességét rögzíti.

A régiók Európájának kihívásai

Az 1992-ben létrejövő egységes Nyugat-Európában a polgárok szabadon választhatják meg lakó- és munkahelyüket, a turisták hitelkártyáikat az Európai Közösségben mindenütt használhatják majd, a vállalatok új piacokat hódítanak meg. Lehetővé válik tehát az emberek, a tőke és az áruk szabad áramlása. A Közös Piac tagállamaiban a területi (regionális) kormányzatok már évek óta programszerűen készülnek az ezredforduló nagy kihívására: a nagytájak országhatárokon túlnyúló együttműködésére és versengésére.

Az elmúlt évtizedekben nem ugyanazok a régiók emelkedtek a fejlődés élvonalába, amelyek a korábbi iparosítási szakasz vezető tartományai voltak. A tőkés ipar évszázados fellegrárai (Délkelet-Anglia, Vallónia, Lotharingia, a Ruhr vidék) indultak hanyatlásnak és eddig szinte ismeretlen vidékek (Baden-Württemberg, Katalónia, Bajorország, Közép-Olaszország) haladtak egyre feljebb az európai régiók fejlettségi rangsorában. Gyors fejlődésükben fontos szerepet játszottak azok a regionális fejlesztési programok, amelyeket a regionális kormányzatok — nem egyszer a központi szervek ellenállásával szemben — dolgoztak ki. A regionális hatalom mozgásteret ekkor már jelentősen kibővült Nyugat-Európában. Az európai identitás megteremtése mellett a regionalizmus lett a második világháború utáni Nyugat-Európa politikai és gazdasági fejlődésének meghatározó dinamizáló tényezője. A regionalizmus impulzív erővé fejlődésnek, véleményem szerint, négy fő oka volt:

1. *A modern állam technikai szükségletei.* A területrendezési és -fejlesztési tervezés követelményeit a nagy területi egységek elégítették ki, de ez volt a megfelelő szintér az ágazati érdekeltek harmonizálásához is. A központi hatalom nem egyszer (pl. Franciaországban és Nagy-

Britanniában) saját túlterhelésének mérséklése érdekében hozott létre regionális szerveket és delegált ezekhez jogosítványokat.

2. *A regionális- interregionális politika jellege.* A keynesianus regionális gazdaságpolitika alapvetően centralizált eszközökkel operált, ezek alkalmazásához a fenti indok alapján kialakított tervezési körzetek hatékonyak bizonyultak.

3. *Regionális kulturális és gazdasági igények.* Nyugat-Európában különböző regionális érdekcsoportok léptek fel a modern kapitalizmus következményei — többnyire a gazdasági hanyatlás — ellen vagy régiójuk modernizálása érdekében. Mind a „hagyományörző”, mind pedig a modernizációs erők saját gazdaságfilozófiát vetettek be a központi gazdaságpolitika ellen, s ezt igyekeztek is intézményesíteni. A regionális stratégiák meghatározó szereplői lettek a különböző pénzügyi intézmények, fejlesztési társaságok, szövetségek, alapítványok, ügynökségek. Feladatuk a térségek társadalmi-gazdasági fejlesztési programjainak támogatása, pénzügyi finanszírozása, tanácsadás és információszolgáltatás.

4. *A regionális önrendelkezési mozgalmak kibontakozása.* Az etnoregionalizmus tér- és hatálszervező erejével korábban a modern nyugati nemzetállamoknak, majd pedig az európai integráció szupranacionális szerveinek számolniuk kellett. A kisebbségi mozgalmak fontos szerepet játszottak a Nyugat-Európát ma már átszövő interregionális, határmenti kapcsolatok kialakításában és a régiók Európája politikai irányvonalának kidolgozásában.

E tényezők kölcsönhatásának — valamint más gazdasági és politikai változások — eredményeképpen az utóbbi két évtizedben Nyugat-Európában decentralizálódott a politikai és a gazdasági hatalom. A nagy gazdasági potenciállal rendelkező területi egységek tehát a régiók versenyében jó adottságokkal startolhatnak, a szuverenitás felosztásáért a központi hatalommal folytatott eredményes küzdelemben a konkurenciaharc számos módszerét is elsajátíthatták.

A nyugat-európai régiók fejlődési pályáinak az elemzéséből arra a következtetésre juthatunk, hogy az ezredfordulóra az európai gazdasági erő súlypontja az észak-francia — benelux — nyugatnémet háromszögtől — Magyarország számára kedvező módon — keletebbre, a dél-német és az észak-olasz tartományok irányába tolódik át. A metropolis-agglomerációkra felfűzött észak-nyugat európai gazdasági tömörülésben a hagyományos növekedési erőforrások kimerüléskor vannak, míg az Alpok környéki régiók fejlődésében az új növekedési tényezők játsszák a fő szerepet, s a modern struktúrák meghonosítását kevésbé akadályozzák a tradicionális ágazati, szervezeti és települési szerkezetek inerciális erői. A két regionális rendszer gazdasági teljesítőképességében már ma sincsenek lényeges különbségek, bár némely mutató a történelmi erőközpont minőségi előnyét jelzi.

Nem véletlen tehát, hogy az Alpok-régiók — alaposan átgondolva fejlődési lehetőségeiket — nagy intenzitással fogtak hozzá új integrációs erővonalak kialakításához. A közép-európai államok tartományai a 70-es évek eleje óta több területi együttműködési társulást alapítottak. 1972-ben jött létre a Nemzetközi Bodeni-tó Konferencia (tagja hat osztrák, nyugatnémet és svájci tartomány), ezzel egyidőben 10 osztrák, svájci, nyugatnémet és olasz tartomány megszervezte az Alpok Munkaközösséget. 1978-ban alakult meg az Alpok-Adria Munkaközösség, majd 1990-ben a Duna Menti Országok Munkaközössége.

E különböző, sok szálon futó, de ma még alapvetően konzultációs, s kevésbé gazdasági kooperációs együttműködési programok legaktívabb kezdeményezője a Bajor Szabad Állam. Integrátori szerepvállalását elsősorban gazdasági szempontok motiválják. A hagyományosan

erős német gazdasági befolyás folytonosságának az a biztosítéka, hogy a technológiaintenzív növekedési pályán lassúbb ütemben előrehaladó Nyugat-Európa húzógazdasága továbbra is az NSZK. Benne a bajor gazdaság (s az utóbbi időben a Baden-Württemberg-i is) területi növekedési centrummá váló fejlődését pragmatikusan a közép-európai együttműködésre is alapozza. Ennek tartalmát a gazdaság, a vállalati szerkezet és a technológia modernizálásában, formáját pedig a közigazgatási egységek közötti regionális együttműködésben fogalmazza meg. Ez a regionális alapokon nyugvó külpiaci stratégia már számol azzal is, hogy az Európai Közösség egységes belpiaci programja regionális piaci átrendeződéshez, területi újradifferenciálódáshoz vezet. Bajorország mellett az utóbbi időben expanzív külgazdasági szervezőmunkába fogtak az észak-olasz régiók. Lombardia és Friuli-Venezia Giulia tartományok kezdeményezései lendítették meg a közép-európai regionális együttműködést. Lombardia aktív szerepet játszott emellett az ún. „4 Motorikus Régió” szövetség megalakításában is. Baden-Württemberg, Katalónia, Lombardia és a Rhone-Alpok régió közös program alapján szervezi a gazdaság szerkezeti átalakítását, a kutatásintenzív csúcstechnológiák meghonosítását a termelésben.

A regionális fejlődésben megmutakozó különbségek, a növekedési pólusok vándorlása, a korszakoként eltérő területfejlesztési minták és modellek követése mindig is versenyszituációt eredményeztek a régiók között. Az 1992. után létrejövő piacon a régiók gazdaságainak értékesítési lehetőségei ugyan kedvezőbbek lesznek, de mindez a konkurrenciára is érvényes lesz. Ez az alapvető oka annak, hogy már ma oly sok nyugat-európai vállalat (nem egyszer állami vagy regionális kormányzati segítséggel) lép fúzióra más országbeli vállalatokkal. *Az európai integráció lényeges ismérve lesz a régiók és a vállalatok közötti kölcsönhatások erősödése*, ami egyidejűleg kiélezi a versenyt, de a régiók és a vállalatok kooperációját is.

A régiók *együttműködési hajlamait* mindenekelőtt gazdasági szerkezetük azonossága, szerkezetátalakítási törekvéseik hasonlósága, valamint a földrajzi közelség, a határ menti fekvés alakítja.

A hasonló szerkezeti problémákkal küszködő területek, az ún. depressziós vagy régi iparvidékek gazdasági fellendítésében a régiók közötti együttműködés már eddig is szerepet játszott. A francia, a belga és a nyugatnémet nehézipari körzetek kooperációs programjai, a depressziós régiók európai szövetségének akciói érzékelhető eredményekhez vezettek e térségek gazdasági aktivitásának újraélesztésében, az Európai Közösség regionális politikájának alakításában. E térségek regionális kormányzatai az 1992. utáni piaci kihívásokra külgazdasági stratégiájuk újrafogalmazásával is készülnek reagálni. A belga Vallónia kormánya például már meghatározta azokat az európai régiókat, impulziós-beavatkozási területeket (Spanyolországban Katalónia, Olaszországban Veneto, Magyarországon Baranya megye), amelyekkel szoros gazdasági együttműködést kíván kiépíteni.

Az érdekezéssel jellemezhető másik régiócsoporthoz a határmenti tartományok tartoznak. A közös piaci eszme — mint ahogy említettem, sokszor regionális politikai mozgalmak nyomására — az interregionális kapcsolatok fejlesztésére mindig nagy hangsúlyt fektetett. A gyakran nemzetiségileg vegyes lakosságú, történelmi-kulturális vagy gazdasági rokon vonásokat mutató tájegységek erőforrásainak együttes felhasználása a közösségi politika preferált területe. Az elmúlt másfél évtizedben sokrétű ipari és kereskedelmi együttműködés bontakozott ki a nyugat-európai határmenti térségekben, közös infrastrukturális és környezetvédelmi programok születtek, mindennaposá és tömegméretűvé váltak a személyes és az intézményes kap-

csolatok, amelyek kibontakozását — az évtizedekre visszanyúló általános liberális határátlépési rendszeren túlmenően — néhány ország külön belső jogi és politikai intézményekkel is támogat-
ta. 1980-ban az Európa Tanács madridi miniszteri értekezletén keretmegállapodást írtak alá a határokon túli együttműködések decentralizálásáról. E megállapodás értelmében a helyi és a területi kormányzatok jogosultak önálló nemzetközi kapcsolatok felvételére és alakítására, amely e közösségek belső területi politikájának természetes meghosszabbítása.

Míg az előbb említett területeken alapvetően a régiók érdekezésszerűségei domináltak, addig a piaci expanziós kényszer az érdekelteket szaporodását váltja majd ki. Sok nyugat-európai nagyváros már megkezdte a felkészülést az európai polgárok és vállalatok kegyéért folytatandó jövőbeli konkurenciaharcra.

Egy közös piaci kutatócsoport összehasonlította a tagországok, valamint Ausztria és Svájc 200 ezer főnél népesebb városait azon az alapon, hogy mennyiben felelnek meg 16 kritériumnak (a városok nemzetközi tekintélyét és dinamizmusát — többek között — azzal mérték, hogy hány nemzetközi cég és képviselő működik ott, hány kutató dolgozik az egyetemeken és a kutatóintézetekben, milyen forgalmat bonyolít le a város repülőtere, hány vásárt és nemzetközi kongresszust, rendezvényt fogad be évente). A rangsor legelején a nagy európai fővárosok állnak, majd az egyes országok fejlett politikai és gazdasági „társközpontjai” (pl. Milánó, Barcelona, Marseille) következnek. A regionális központok versenypozíciói lényeges eltéréseket mutatnak. Érdekes — s minden bizonnyal várospolitikai és -stratégiai okokkal magyarázható — eredmény, hogy a nemzetközi befektetési piacokon eddig kevésbé jegyzett városok (Trieszt, Modena, Bologna, Utrecht, Montpellier, Augsburg, Graz) előkelő helyezést értek el.

A nyugat-európai városoknak — valamint hamarosan a magyar nagyvárosoknak is — fejlesztési stratégiájuk kialakításában számolniuk kell azzal, hogy:

- a gazdasági növekedés determinánsai között első helyre kerül a lakóhely minősége, a város kulturális-tudományos miliője, a lakókörnyezet kedvező állapota;
- nő az európai városok közötti kapcsolatok intenzitása, fokozódik a városok elérhetőségének és megközelíthetőségének a szerepe;
- a nemzetközi piacokon felértékelődnek a komplex kínálatú jelentkező és ezt megfelelően menedzselni képes városok;
- a nemzeti kormányok befolyása csökken, és növekszik a regionális kormányzatok, valamint a szupranacionális európai intézmények jelentősége.

A hagyományos európai regionális tömörülésben — azért, mert fejlődésének csúcspontja a nemzetállamok makroszintű együttműködése kiteljesedésének az idejére esett, s ezt a kooperációt nemzetek feletti szervezetek inspirálták — sokoldalú regionális együttműködési szerveződések nem fejlődtek ki. A területközi együttműködés e térségben kialakult két formája a határmenti régiók kooperációja és az azonos fejlődési problémákkal küszködő, térben egymástól távoli régiók laza, informális szövetsége.

A közép-európai tömörülés az előbbi két együttműködési formán kívül az európai integráció sajátos modellkísérletét indította el 1978-ban. Az ekkor megalakult *Alpok-Adria Munkaközösségnek* ma tizennyolc olasz, osztrák, német, szlovén, horvát, magyar és svájci tagtartománya van.

Az Alpok-Adria Munkaközösség Közép-Európa 38 millió lakosú preintegrációs tömörülése. Akár a humán, akár a gazdasági erőforrásokat nézzük, a Munkaközösségben Olaszország és

az NSZK pozíciói a meghatározóak. A tagtartományok gazdasági potenciálja, valamint a fajlagos mutatók jelentős *regionális különbségeket* mutatnak. Bár a keleti tagtartományok országaik viszonylag fejlettebb területei közé sorolhatók, az egy főre jutó bruttó regionális termékmutatóik a munkaközösségi átlag felét-harmadát teszik ki. A közösség regionális egységei gazdasági szerkezetének kompetitivitása és komparativitása is nagyfokú eltéréseket tükröz. A magterületek ágazati szerkezetére már a posztindusztriális társadalom gazdasági struktúrája a jellemző (a tercier ágazatok részesedése a bruttó regionális termék közel vagy több mint 50%-át adja, a modernizáció előtt álló keleti tartományokban (Burgenlandban is) 40% alatt marad. A perifériákon magas az agrártermelés aránya.

Az Alpok-Adria Munkaközösség működésének első évtizedében jobbra az információcsere-t, a vonalas infrastruktúrák összehangolását (mindenekelőtt az olasz—osztrák—szlovén határmenti háromszögben), valamint a kulturális kapcsolatok szervezését fogta át. Az utóbbi esztendőkből azonban — részint a kelet-európai változások, részint pedig az olasz régiók tőkeexpansziójának köszönhetően — rendszeressé váltak a tagtartományok gazdasági szerkezetének tapasztalatcseréi. A gazdasági együttműködés csírái 1989–90-ben jelentek meg, ebben az időszakban a lombardiai régió látta el a munkaközösség koordinációs központjának szerepkörét. 1990-ben több olyan program indult, amelyek eredményeképpen megerősödhetnek a térség integrációs vonásai, s ezek előnyeit nem csupán a munkaközösség gazdaságilag fejlett tagtartományai élvezhetik, hanem a periférikus keleti tartományok is impulzusokhoz juthatnak gazdasági szerkezetük átalakításában. A tényleges integrációhoz azonban megfelelő intézményekre és eszközökre van szükség. Az egyik együttműködési program két fontos intézmény megszervezését, a gazdasági integráció kialakításának előfeltételét jelentő közös regionális fejlesztési alap, és egy közös pénzügyi intézet, felállítását kívánja megalapozni. Ezek az intézmények a közös piaci normák alapján, részben az Európai Közösség pénzügyi forrásaira is támaszkodva hozzájárulhatnak a keleti térségek európai integrációhoz való csatlakozásához.

Összegzés

Az Európai Közösség másfél évtizedes intenzív regionális politikája nyomán Nyugat- és Dél-Európa korábban félperiférikus térségei bekapcsolódhattak az európai területi munkamegosztásba, a perifériák pedig esélyt kaptak az integrálódásra. Kiépült a regionális politika működtetésének területi intézményi hálózata is, amely nem elhanyagolható szerepet játszott az Európai Közösség belső kohéziójának erősítésében, nevezetesen azért, hogy a közös piaci eszme nem csupán a központi kormányzat működésének volt alapelve, hanem annak fejlesztésében a területi hatalom utóbbi évtizedében egyre inkább megerősödött bázisai közvetlenül is részt vehettek. E participáció — azon kívül, hogy megalapozta az 1992 utáni régiók Európájának politikai szlogenjét — a nemzetközi területi munkamegosztás elmélyülése révén közvetlen gazdasági előnyökkel is járt.

A Közösséghez a jövőben csatlakozó államok számára a tagság területfejlesztési szempontból — kétségtelenül — pozitív következményekkel járhat majd. Bár ma még nincsenek egzakt összehasonlítható adataink a kelet-közép-európai országok — köztük hazánk — területi jövedelmi

viszonyairól, a jövőben prognosztizálható területi feszültségek hosszabb távú megoldásában a közös regionális politikai eszközök pótolhatatlan szerepet játszhatnak. Figyelembe véve a Közösségbe később belépett tagállamok tapasztalatait is, az integrációhoz való csatlakozáshoz a felkészülést Magyarország is meg kell kezdeni.

1. Az új regionális fejlesztési stratégiát a közös piaci alapelvekre építve kell kidolgozni.
2. Végre kell hajtani a területi statisztika reformját, új, többszintű területi információs rendszert kell kialakítani, majd el kell végezni az összehasonlító vizsgálatokat, hogy meghatározhassuk a magyar vidékek majdani pozícióit az európai régiók rangsorában. A területi fejlődési folyamatok elemzésében a hazai átlagadatok mellett a jövőben az EGK-régiókhöz való viszonyítást is gyakorlattá kell tenni.
3. A magyar területi közigazgatási egységekben és a nemzetközi munkamegosztásban a jövőben érdekeltté váló városi önkormányzatokban ki kell építeni a közösségi politika monitoring rendszerét.
4. A regionális centrumokban meg kell teremteni a közösségi dokumentációs bázisokat és a közösségi információs rendszerekhez illeszkedő központokat.
5. Noha a különböző nemzetközi szervezetek regionális politikai ajánlásait a korábbi magyar területfejlesztési dokumentumok is — elvi követelményként — figyelembe vették, érvényesítésükre a gazdaságpolitikai gyakorlatban az elvek megvalósítását szolgáló eszközök hiányában nem kerülhetett sor. A nyugat-európai nemzeti és közösségi regionális politikák végrehajtásához anyagi eszközök állnak rendelkezésre. Számításaim szerint a hagyományosan aktív regionális politikát folytató országokban (Belgium, Hollandia, Nagy-Britannia, Írország, Olaszország) a regionális fejlesztési ráfordítások a bruttó hazai termék 0,1–0,3%-át teszik ki. Ehhez a Közös Piac strukturális alapjaiból jóval jelentékenyebb hozzájárulás társul (4. táblázat).

4. TÁBLÁZAT

A regionális támogatások alakulása az EGK országokban, 1987
(Regional subsidies in EEC-member countries, 1987)

1. Ország	2. A támogatott területek népessége, ezer fő	3. Az ország népességének %-ában	4. Az EGK strukturális alapjaiból nyújtott támogatás, ECU/fő	5. A nemzeti regionális programokból nyújtott támogatás, ECU/fő, 1985
6. NSZK	11 508	18,9	37,6	10,2
Franciaország	15 849	28,7	62,0	4,2
Olaszország	27 086	47,5	65,4	59,8
Hollandia	1 879	14,0	60,5	14,1
Belgium	2 444	24,8	42,6	10,6
Luxemburg	143	37,0	63,6	9,1
Nagy-Britannia	21 340	37,7	67,9	25,2
Írország	3 508	100,0	145,2	24,1
Dánia	359	7,0	42,6	10,6
Görögország	6 397	70,4	..	95,4
Spanyolország	31 823	82,0	..	40,0
Portugália	10 158	100,0	..	95,4

Forrás: Ginderachter, J. (1989) Yuill, A. — Allen, K. — Bachtler, J. (1988) alapján saját számítás.

1. Country
2. Population of subsidized regions, 1000 people
3. In the percentage of the country's population
4. Subsidy from EEC structural funds, ECU per capita
5. Subsidy from national regional programs, ECU per capita, 1985
6. Same as Table 3.

Nem egy esetben a támogatott területek fejlesztésére összességében a GDP 1,0–1,5%-a jut. (Ez a részesedés egyébként a telekommunikáció fejlesztésére fordított pénzügyi eszközök arányával egyenlő.) S noha — a költségvetési megszorítások miatt — a nemzeti regionális ösztönzési eszközök mennyisége a 80-as évtized eleje óta csökken vagy változatlan maradt, a Közös Piac strukturális alapjaiból nyújtott támogatás mennyisége emelkedik (az Európai Regionális Fejlesztési Alap 1987-ben 7,2 milliárd ECU-vel, 1989-ben 9,0 milliárd ECU-vel, 1990-ben 10,3 milliárd ECU-vel gazdálkodott, az egységes Közös Piacban 1993-ban pedig már 14,5 milliárd ECU-vel számolnak). Erre az időpontra egységesíteni kívánják a nemzeti regionális politikai ösztönzők képzésének és felhasználásának az elveit. Az új regionális ösztönzési rendszer jellemzői a következők lesznek:

- az ösztönzés súlypontjai a korábbi automatikus megoldásokról a diszkrecionális (a támogatást nyújtó szerv döntésétől függő) felhasználás irányába tolnak el;
- a centralizált ösztönzési rendszereket decentralizált formák váltják fel;
- a tőkeberuházásokra irányuló ösztönzés helyett a munkaerő-orientált ösztönzés válik meghatározóvá, s végül
- fokozatosan növekszik a tercier szféra támogatása, s a kis- és középvállalatok szinte kizárólagosságra tesznek szert.

Az európai regionális kapcsolatok dinamizálására tett kísérletek a politikai deklarációk és a programkészítés világában maradnak mindaddig, amíg azokat a merev hazai szervezeti struktúrákban próbáljuk megvalósítani. A mai magyar megyék betagozódását a tényleges regionális integrációba egyrészt szervezeti-intézményi reformokkal, másrészt pedig külgazdasági (és külpolitikai) jogositványok területi decentralizálásával kell elősegíteni. A gazdasági együttműködéshez, közös vállalatok alapításához menedzserszervezetekre, kereskedőházakra, regionális külkereskedelmi vállalatokra, bankokra és piackutató-marketing szervezetekre van szükség. Nagy fontosságú feladat a helyi-területi szervek érdekeltségének, önálló külkapcsolati lehetőségeinek a megteremtése is, mivel az európai régiók nagy része erős „külpolitikai” autonómiával rendelkezik.

Ahhoz, hogy az egységesülés felé haladó Európába a magyar gazdaság regionális alapokon betagozódhasson, a *regionális politikát* olyan irányba kell fejleszteni, az állam és a helyi önkormányzatok és azok területi közösségei között a hatalmat úgy kell megosztani, hogy a *modernizációs centrumokhoz való alkalmazkodást* ne csupán központi normák befolyásolják, hanem a piaci-konjunkturális jelzésekre autonóm helyi-területi döntésekkel is reagálni lehessen.

Az innovatív területfejlesztési stratégia megvalósításának nem elhanyagolható feltétele az ország *területi-közigazgatási berendezkedésének radikális reformja*. A mai magyar megyék — gazdasági potenciáljuk, piaci méretük, gazdaságszervezési kompetenciájuk rendkívüli gyengesége miatt — alkalmatlanok arra, hogy a nemzetközi területi munkamegosztásban önálló cselekvési erőteret jelentsenek, a nyugat-európai régiók egyenrangú partnerei legyenek.

A megoldást az ország regionális közigazgatásának a megszerzése, a hatalom decentralizálása jelenti.

Irodalom

- Begg, I. (1988) The regional dimension of the '1992' proposal, *Regional Studies*, 2.
- Brunet, R. (szerk.) (1989) Les villes „europeennes”, Datar-Reclus, Paris.
- Cappellin, R. (1990) L'internazionalizzazione delle economie di Alpe-Adria e la cooperazione interregionali. Milano, Istituto per gli Studi di Politica Internazionale.
- Fondo europeo di sviluppo regionale. Bruxelles, Commissione delle Comunità Europee, 1990.
- Gasparini, M.L. — Scaramella, M. (1986) Società, economia e territorio nell'Europa Comunitaria, Napoli, Istituto Geografico Italiano.
- Ginderachter, J. (1989) Die Reform der Strukturfonds, *Informationen zur Raumentwicklung*, 8—9.
- Horváth Gy. (1990) A Dél-Dunántúl külgazdasági stratégiájának alapjai (a nemzetközi munkamegosztás és a regionális politika összefüggésében), Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja.
- Horváth Gy. (1991) Az európai regionális munkamegosztás és a régiók versenye, *Településfejlesztés*, 1.
- Horváth Gy. (1991) A régiók Európájának kihívásai, *Juss*, 5.
- Horváth Gy. (1991) A Közös Piac regionális politikája és intézményei, *Ökonomia*, 4.
- Horváth Gy. (1991) A regionális gazdaságok együttműködése Európában, *Európa Fórum*, 1.
- Irmen, E. — Sinz, M. (1989) Zur Wettbewerbsfähigkeit der Regionen in der Europäischen Gemeinschaft, *Informationen zur Raumentwicklung*, 8—9.
- Keeting, M. — Johns, B. (szerk.) (1985) Regions in the European Community, Clarendon Press, Oxford.
- Klaassen, L.H. (1989) Entwicklung des europäischen Raumes durch regionalen Zusammenarbeit, *Raumordnung und Raumforschung*, 1.
- Mazzuca, R. (1989) Le politiche regionali della Comunità Economica Europea, G. Giappichelli Editore, Torino.
- Nam, W. — Nerb, J. (1990) Wettbewerbsfähigkeit ausgewählter EG-Regionen, *Ifo-Schnelldienst*, 9.
- Sinz, M. — Steinle, W.J. (1989) Regionale Wettbewerbsfähigkeit und europäischer Binnenmarkt, *Raumordnung und Raumforschung*, 1.
- Terza relazione periodica e lo sviluppo delle regioni della Comunità, Bruxelles, Commissione delle Comunità Europee, 1987.
- Vademecum sulla riforma dei Fondi strutturali comunitari, Bruxelles, Commissione delle Comunità Europee.
- Yuill, D. — Allen, K. — Bachtler, J. (1988) European Regional Incentives, University of Strathclyde, Glasgow.

THE INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION AND REGIONAL COOPERATION ON THE REGIONAL POLICY OF MARKET ECONOMIES

GYULA HORVÁTH

In the 1970s, the expansion phase of monopolistic accumulation was changed for a decentralized phase of economic development based on strong market role in the developed industrial countries. The role of energy intensive industries, which had been the driving force of development earlier, decreased, and the number of people employed in services was higher than that of those employed in traditional production. Services have more flexible and new spatial demands than traditional sectors.

The new economic paradigm, which is based on small and medium enterprises instead of Fordist large units expressedly influenced the development of regional policy. Previously developed consents changed. Economic restructuring came to the forefront of government economic policies. Limited central budgets and favoured new economic branches (tertiary and

quaternary sectors) forced the traditional regional policy to reevaluate. Traditional solutions lost their earlier economic and political importance, and the outlines of new regional strategies were drawn. It is not accidental, that at the turn of the 1970s and 1980s, almost all the West European countries elaborated new legislation for regional policy, or at least significantly modernized the earlier ones.

Parallel with the changes in national regional policy meeting economic changes, the regional policy of EEC was also amended. The need for a new strategy was partly born out of the need to harmonize the policies of member countries, and partly to grant programs and means to moderate regional differences which became increasingly emphasized with the growth of EEC.

In the meantime, the regional and power structure of West European countries also changed. The political manifestation of economic decentralization was the new division of labour between the central governments and the regional local governments. The regional government who got more titles and more power, partly became capable of being the initiators of new national regional policies, and partly to become the regional basis of post- 1992 EEC reform activities.

The author believes, that in the decade to come, the regional policy of developed European societies will develop at the crossing of the post- Fordist economic policy of „flexible” accumulation, the regional policy of EEC, the decentralized power, and regionalism.

In his study, the author deals with the analyses of the last two elements.

In the first part of the paper, the regional differences of EEC are investigated. The second part reviews the different means of community regional policy.

In summary: Hungary’ s associate membership in EEC requires, that the country’ s regional policy should be developed in the direction, that power among the central government, the local authorities and their regional communities should be divided so that adaptation to modernization centres should not only be influenced by central norms, but autonomous local and regional decisions should give answers to the market and development challenges.